

SLEPÍ MÁLOKDY

TOMÁŠ JACKO

SLEPÍ MÁLOKDY

TOMÁŠ JACKO

Předmluva /5

ČÁST PRVNÍ
Pošli nám koně /7

ČÁST DRUHÁ
Osud o sud /89

Doslov /170

Okouzlení. Oko-uzlení. Lačnost po další stránce. Hádanky!
Věc, která – po čertech – zavání dětstvím. Psí zvědavostí,
která se u lidí s přibývajícím věkem a důležitostí obvykle
proměňuje ve shovívavé pousmání. A teď se to vrátilo –
hurá!

A k tomu černobílé fotografie, které by obstály samy o sobě,
byť tady jsou ve službách hry. Inu, pan autor je bezpochyby
hračička, pěkně si to užil – toť věru, jedním slovem, „užité
umění“. Ba, toť, věru, nemlich tak jedním slovem, „zájmová
umělecká činnost“ v nejlepším slova smyslu.

Anebo je pan autor rafinovaný (jako kupř. cukr) a ve snaze
přimět čtenáře/diváka k důkladnému, ale opravdu detail-
nímu prohlédnutí svých fotek zvolil detektivní metodu
hledání řešení v obraze?

Ať tak či otak, venkoncem, každopádně a samo sebou
i nicméně, po odhalení jednoho rébusu jsem vždycky chutě
kvačil v ústrety rébusu následujícímu.

A jediné, co ve vysoké peci mé duše kalilo čirou rozkoš,
byla... závist. Vlastnost, která už z Čech dávno zmizela. Tak
proč ji, xakru, cítím? Popírat to by byla pořádná lež, žádná
malá lžička. U sta hromů, ústa hromů, proč zrovna tohle
nenapadlo mě?! Ano, kdybych se vyjádřil, vyšlo by najevo,
že jsem v jádru zlý člověk.

Alespoň že zbyla infekce. Jako když zaslechnete ruštinu
a začnete mluvit rusky. Od přečtení/přeluštění knihy obra-
cím každé slovo naruby, nalíci, s umanutostí na líci. Pozorně
naslouchám každodennímu vyprávění své ženy o novinkách
u ní v práci – obsah mi uniká, to dá Rozum (i Brada), ale
slídím po ukrytých pokladech. Její neskutečně nešikovná
kolegyně je prý „jinak strašně hodná“ – je tedy zřejmě obda-
řena vysokou hodností; a hned ji i vidím, jak stojí v maršálské
uniformě s puky nad svými pobitými pluky...

Každý literát si přeje, aby jeho knihu brali čtenáři do rukou
opakovaně. Většina knih se však většinou stává součástí
dědického řízení v naprosto neohmataném stavu. Tato
kniha bude ohmatávána.

Neříká se mi to snadno (viz výše), ale musím: pěkně děkuju,
pane autore!

ČÁST PRVNÍ

POŠLI NÁM KONĚ

Opět se tu ve stájích uvolnila místa.
Pošli nám další koně.

Bratře, tento zrádce se vetřel do naší
přízně a dlouho přede všemi tajil svůj
zlovolný záměr. Nezastřel jej však před
zraky mé dcery.

Cílevědomá archeoložka objevila zřejmě netknutá sklepení z devátého století. Bohužel tam vzápětí našla fetující mládež z celého okolí.

Nikdo z přítomných botaniků nečekal,
že bude závěrečným tématem diskuse
znovu zvířena.

Bratři a sestry, bdělost je sice důležitá,
víra však je nezbytná. Nebudme proto
nevěřící, nýbrž věřící!

Zatímco chlapci ve stínu lípy
bezstarostně tloukli špačky, strýcův ohař
opatrně očichával tři chladnoucí kosy
ležící vedle nich v čerstvě posekané
trávě.

Ve výše položených oblastech si cholera
nevyžádala žádné oběti na životech.
Kolika horalům ovšem znepríjemnila
dlouhé týdny!

Bezrucí chlapci každou chvíli něco
rozbijí, ale slepí málokdy.

ČÁST DRUHÁ

OSUD O SUD

Pokusili se zastavit o sud.

Pokusili se zastavit osud.

Kráčím zlehka alejemi z lesa, k radosti
všech ptáčků zpěváků.

Kráčím zlehka, ale je mi zle. Sakra, dosti
všech ptáčků zpěváků!

Už zase jí kukuřici?

Už zasejí kukuřici?

Ztratila se mi mina.

Ztratila se mimina.

Topolem už i zatopí.

To pole muži zatopí.

I tato fotografie patří Květě.

I tato fotografie patří k větě.

Ale na to máš!

Alena, Tomáš.

Doslov

Jan Hanzl

Slovo a obraz patří k základním vyjadřovacím a komunikačním prostředkům člověka již odnepaměti. Avšak lidský smysl pro pořádek a systém, touha po tom, aby věci byly buď černé, nebo bílé, nebo přinejhorším alespoň jasně ohraničené, nás nutí vytvářet škatulky a nálepky: toto je výtvarné umění, toto je umění slovesné. Toto je věta, která má tento význam, toto je obraz, který znázorňuje to, to a to. Máme zkrátka rádi, když je jasno.

Výsledkem takového pořádkumilství jsou v případě knih dvě přihrádky: v jedné leží knihy textové, v nichž je text místy doplněn, ilustrován či posílen obrazem, fotografií či jiným výtvarným prvkem, ve druhé pak knihy obrazové, fotografické či jinak na výtvarno orientované, v nichž slova (jsou-li vůbec přítomna) hrají jen doprovodnou úlohu, jsouce z principu považována za nedostatečná k vyjádření toho, co být vyjádřeno mělo.

Pro zařazení knihy, kterou držíte v rukou, do takto rozdělené knihovny však budete muset desku oddělující obě přihrádky vybourat. Básník, překladatel a fotograf Tomáš Jacko zde totiž hranici mezi slovesnem a výtvarnem boří. Předkládá kompaktní a vyvážený celek osmdesáti „fotografických a textových zastavení“, v němž se složka obrazová i složka textová vzájemně doplňují, obohacují a účinek svého protějšku zesilují. Text inspiruje k fotografii, fotografie inspiruje k textu, vše drží pohromadě, ani jeden aspekt nepřevažuje nad druhým.

Dosahuje-li Tomáš Jacko v knize jako celku syntézy mezi uměním obrazovým a slovesným, v textech samotných úspěšně nahlodává další z premis, na kterou se tak rádi spoléháme, neboť nám ulehčuje život: že slova a věty mají ten význam, který v nich na první pohled spatřujeme, a že tento význam je, matematicky řečeno, právě jeden. Osmdesát „textových zastavení“ v této knize je důkazem toho, že vztahy mezi grafickou stránkou jazyka a významovou rovinou jazykového systému zdaleka nejsou tak jednoznačné, jak by si pořádkumilovný člověk přál a jak nás lingvistika prostřednictvím saussurovských trojúhelníků a podobných geometrických útvarů učí.

Především nelze spoléhat na to, že jeden označující prvek (*signifiant* – např. sled písmen *s á l*) označuje vždy jen jednu skutečnost (*signifié* – v tomto případě sál jakožto konkrétní velkou, prostornou místnost), a to ani tehdy, přidáme-li k těmto dvěma bodům ještě třetí vrchol v podobě obecného pojmu (množina všech myslitelných místností splňujících naši představu sálu). Stejný označující prvek může odkazovat

i na jinou skutečnost, která s původní skutečností určitým způsobem souvisí (polysémie – například sál jako místnost, v níž se operují pacienti), avšak i na skutečnost, která s ní vůbec nesouvisí a totožná podoba označujícího prvku je čistě náhodná (homonymie – v tomto případě sál jakožto tvar minulého času slovesa sáti). Právě na posledně uvedeném principu, tedy na homonymii je postaveno prvních čtyřicet textových zastavení obsažených v této knize.

Každá z těchto čtyřiceti vět obsahuje přinejmenším jedno homonymum, tedy slovo souzvučné, které má podobu shodnou se slovem jiného významu. To ve svém důsledku znamená, že každá z těchto vět v sobě fakticky ukrývá věty dvě, které pouze vypadají stejně. Nejde přitom o prosté slovní hříčky, kdy je možné jednu větu vykládat různě, ale o foneticky a graficky totožné jednotky, jejichž významová odlišnost vyplyne až při relativizaci napoprvé předpokládaného sémantického obsahu. Přestože při zpětném pohledu lze ve všech případech říci, že obě čtení jsou přirozená a rovnocenná, většinou nám je napoprvé zřejmý pouze jeden z významů, zatímco po tom druhém musíme chvíli pátrat. Třešničkou na dortu je pak věta, která nabízí významy hned tři (aby nám ulehčil hledání, vložil do ní autor lexikální náповědu – slovo „třikrát“).

Podobně jako může stejné slovo označovat naprosto odlišné skutečnosti, může i shodná posloupnost písmen nést významy zcela různé, v závislosti na tom, jak jsou seskupena do slov, případně do vět. To je případ druhé skupiny textových zastavení, která jsou tvořena vždy dvěma celky s odlišným, vzájemně nesouvisejícím významem; sled písmen je však v obou případech totožný. S rozsahově mnohem omezenějšími konstrukcemi tohoto typu se lze občas setkat například v populárních písních – vzpomeňme třeba na hit skupiny Chinaski, v němž hlavní hrdina hledá „*holku sdílnou, co by chtěla kluka s dílnou*“, nebo na písňový text Zdeňka Svěráka, kde „*moje milá plaví koně, jsou to koně mí, nad tou krásou ptáci ztichnou, soutok oněmí*“. V těchto případech se však v rámci daného díla jedná téměř výhradně o „malou jazykovou hříčku“ sloužící k pobavení či oživení textu. Nicméně Tomáš Jacko tímto způsobem konstruuje celé věty, mnohdy i vět několik, a vystavěl na tomto principu dobrou polovinu knihy. Relativita grafické a významové stránky jazykového systému tak pojednou nabývá zcela jiných rozměrů a namísto pobavení se do mysli čtenáře vkrádají znepokojivé pochybnosti nad tím, jak pevné vlastně jsou základy, na nichž prostředky mezilidské komunikace spočívají.

Po tomto letném rozboru textové složky knihy asi nikoho nepřekvapí, že jednoznačný zde není ani vztah mezi texty a fotografiemi. V některých případech se fotografie váže k oběma možným čtením textu, v jiných jen k jednomu z nich, někdy vyjadřuje obecnější kontext či atmosféru, jindy rozvíjí určitý konkrétní prvek jedné či obou vět. Nikdy však snímky nepostrádají to, co francouzský filozof, lingvista a sémiotik Roland Barthes označuje výrazem *punctum* – to, co zasahuje, bodá, vyvolává pocity, jichž pomocí druhého nezbytného prvku – analytického *studia* – nelze nikdy dosáhnout. *Punctum* je jakési zápolí, co z rámu fotografie vystupuje a žije dál; může to být cokoliv, detail obrazu, nebo právě třeba spojení obrazu a slov, významy, které jazykové znaky, jejich dříve či později odhalené významy a spolu s nimi originálně zachycené či zkomponované fotografické snímky v mysli čtenáře a diváka rozehrají.

Fotograficko-textová zastavení, která Tomáš Jacko prezentuje v této knize, jsou tak svým principem v mnohém podobná snímkům, jimiž proslul španělský fotograf Chema Madoz. *Punctum* Madozových fotografií je často založeno na hlubokém rozporu mezi tím, co člověk vidí na „první“ a na „druhý“ pohled. To, co se původně zdálo být třeba stromem s košatou korunou, talíři v odkapávači nebo žárovkou, se při bližším ohledání vyjeví zcela jinak: košatou korunou stromu je ve skutečnosti mrak, talíře nejsou odloženy v kuchyni, nýbrž na chodníku v mříži od kanálu a žárovku připomíná k příslušnému závitu přiložená rozkrojená hruška. Nad texty a fotografiemi Tomáše Jacka se – po delším či kratším zkoumání – vždy dostavuje „aha-efekt“ a úžas zcela podobný, přičemž imaginací a hravostí si s Madozovými kompozicemi nijak nezadají. Jako příklad uveďme třeba taneční střevíc na pásu tanku symbolizující utkání Němců s Američany v moderních tancích nebo snímek energické starostky, která se s obrovským klíčem v ruce zasazuje o to, aby byla v každé čtvrti brána jakožto záruka bezpečí a ochrany občanů.

Přijmeme-li tezi již zmiňovaného francouzského filozofa Rolanda Barthese, že texty, které čtenář pasivně přijímá, mu mohou působit rozkoš, zatímco texty vyžadující jeho aktivní spoluúčast v něm vzbuzují přímo slast, a rozšíříme-li její platnost i do oblasti výtvarného umění, můžeme říci, že se Tomáši Jackovi v této knize podařilo namíchat dosti silné estetické afrodiziakum.

Tomáš Jacko
SLEPÍ MÁLOKDY

Fotografie a texty Tomáš Jacko
Předmluva Tomáš Hanák
Doslov Jan Hanzl
Layout Tomáš Jacko, Aleš Prstek
Sazba a prepress fotografií Aleš Prstek
Písmo Avenir Next LT Pro
Tisk Tiskárny Havlíčkův Brod a.s.

Kniha vznikla díky podpoře Dušana Neumahra
z nakladatelství Togga.

Vydal: Ing. Aleš Prstek, Hoštice 58, PSČ 768 13
První vydání, Olomouc 2016

Prodej knihy Togga (eshop.togga.cz)
a Kosmas (www.kosmas.cz)

ISBN 978-80-905515-4-1

Okouzlení. Oko-uzlení. Lačnost po další stránce. Hádanky! Věc, která – po čertech – zavání dětstvím. Psí zvědavostí, která se u lidí s přibývajícím věkem a důležitostí obvykle proměňuje ve shovívavé pousmání. A teď se to vrátilo – hurá!

A k tomu černobílé fotografie, které by obstály samy o sobě, byť tady jsou ve službách hry. Inu, pan autor je bezpochyby hračka, pěkně si to užil – toť, věru, jedním slovem, „užité umění“.

Každý literát si přeje, aby jeho knihu brali čtenáři do rukou opakovaně. Většina knih se však většinou stává součástí dědického řízení v naprosto neohmataném stavu. Tato kniha bude ohmatávána.

Tomáš Hanák

ISBN 978-80-905515-4-1

